

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પ્રવીણ - ૨

(સમય : બપોરે ૨ થી ૫)

રવિવાર, ૧૬ જુલાઈ ૨૦૧૭

કુલ ગુણ : ૧૦૦

નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.

(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.

(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ : ૧) પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (અંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓) કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા.ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોય ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૩માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ : કિશોર સત્સંગ પ્રવીણ, નવમી આવૃત્તિ - ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૩)

પ્ર.૧નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “તમારા ગુરુજીને કોઈ વખત આમ થાય છે ?” (૨૦/૬૧)

⇒ શ્રીજીમહારાજ - મહંતના શિષ્યને

⇒ બંગાળના મહંત અને તેના શિષ્ય લોજમાં સદાવ્રત લેવા આવ્યા ત્યારે મહારાજના દર્શન કરતાં જ મહંતને સમાધિ થઈ. ત્યારે મહારાજ પૂછે છે.

૨. “સૂર્યવંશી તો નથી થઈ ગયા ને ?” (૩/૧૦)

⇒ શ્રીજીમહારાજ - ઉકાખાયરને (ભક્તરાજને)

⇒ મહારાજને બેસવાની જગ્યા કૂતરાએ બગાડી હોવાથી ઉકાખાયર તે સાફ કરીને આવ્યા ત્યારે મોડું થઈ ગયું હોવાથી મહારાજ પૂછે છે.

૩. “આ ફેરે ભગવાનની આજ્ઞામાં રહીએ તો પછી ભોગવવું ન પડે.” (૨૮/૮૬)

⇒ મૂળજી અને કૃષ્ણજી - પોતાના મનને

⇒ મૂળજી અને કૃષ્ણજી જ્યારે મહારાજ પાસે ત્યાગી થવા આવે છે. ત્યારે મહારાજે ત્યાગીને પડનારા દુઃખની વાત કરીને. મનને પૂછીને આવવા કહ્યું ત્યારે

પ્ર.૨નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. આવા સંત તે સ્વંય હરિ છે. (૨૩/૭૧-૭૨)

અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અંતર્ધાન થયા પછી કલ્યાણનું દ્વાર બંધ થયું નથી. સ્વામીએ વાતોમાં કહ્યું છે : ‘હું તો ચિરંજીવ છું.’ અર્થાત્ અનાદિ અક્ષરબ્રહ્મ પરમ એકાંતિક - પરમ ભાગવત સંતરૂપે આ પૃથ્વી પર સદા પ્રગટ વિચરતા હોય છે. આ પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ ગુણાતીત સંત દ્વારા શ્રીજીમહારાજ આ પૃથ્વી પર સમ્યક્ પ્રકારે પ્રગટ રહે છે અને મુમુક્ષુ જીવોને બ્રહ્મસ્થિતિ પમાડીને તેમનું આત્યંતિક કલ્યાણ કરે છે. શ્રીજીમહારાજ કહે છે : એવા પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ સંત દ્વારા સર્વ ક્રિયા કરનાર ભગવાન છે, ‘આવા સંત તે સ્વંય હરિ છે.’ આવા સાધુનો સંગ કરવો એ જ કલ્યાણનું અસાધારણ સાધન છે. એવા સંતનું દર્શન થયું ત્યારે એમ જાણવું જે, ‘મને સાક્ષાત્ ભગવાનનું દર્શન થયું.’ માટે એ સંત તો સર્વ જગતના આધારરૂપ છે. જ્યારે આવો સંતસમાગમ પ્રાપ્ત થયો ત્યારે દેહ મૂકીને જેને પામવા હતા તે તો દેહ છતાં જ મળ્યા છે. માટે જેને પરમપદ કહીએ, મોક્ષ કહીએ, તેને છતી દેહે જ પામ્યો છે. અને એવા સાધુની સેવા કરે તો

ભગવાનની સેવા તુલ્ય ફળ થાય છે. આવા પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ સંતનો જે કોઈ મુમુક્ષુ મન-કર્મ-વચને સંગ કરે છે અને તેની આજ્ઞા પાળે છે તે જીવ નિર્દોષ થઈ બ્રહ્મરૂપ થઈ જાય છે અને છતી દેહે પરમપદ જે મોક્ષ તેને પામે છે.

૨. મગનભાઈના સંપર્કમાં આવનાર સૌ તેમની અલૌકિક સ્થિતિથી પ્રભાવિત થયા છે. (૩૩/૮૫)

મગનભાઈનો શાસ્ત્રીજી મહારાજ પ્રત્યેનો પ્રેમ પરાકાષ્ટાએ પહોંચ્યો હતો. તેનો અનુભવ સત્સંગમાં સૌ કોઈને થયો હતો. ગુરુહરિ શાસ્ત્રીજી મહારાજને કે સહજાનંદ સ્વામીને યાદ કરતાં તેઓ ઘણી વાર હૈયાફાટ રુદન કરતા, નિશ્ચેષ્ટ બની નીચે પડી જતા, નેત્રમાંથી અસ્ખલિત અશ્રુ-પ્રવાહ વહેતો. તેમની બળભરી વાતો કરવાની છટાથી, વચનામૃતમાંથી શ્રીજી-સ્વામી અને સંત-હરિભક્તોનાં આખ્યાનોનું નિરૂપણ આખી રાત કરવાની ધગશથી, આરતી પ્રસંગે મહારાજની મૂર્તિમાં મગ્ન થઈ જવાના ભક્તિભાવથી, સ્વામીશ્રીની ચરણરજ કે પ્રસાદીજળમાં આળોટી માહાત્મ્યજ્ઞાને યુક્ત ભક્તિના ભાવથી, તેમના સંપર્કમાં જે જે આવ્યા છે તે સૌ તેમની આવી અલૌકિક સ્થિતિથી પ્રભાવિત થયા છે.

૩. આજે પણ ભારત તીર્થરૂપ અને પુણ્યભૂમિ કહેવાય છે. (૮/૨૨)

જ. ભારતીય સંસ્કૃતિનો ઇતિહાસ ભારતીય તીર્થો સાથે સંકળાયેલ છે. આજે પણ પુરાતન કાળનાં તીર્થો લાખો યાત્રિકોને પ્રેરણા આપી રહ્યાં છે. જેનાં દ્વારા મનુષ્ય પાપાદિકથી મુક્ત થાય છે તેને તીર્થ કહેવાય છે. તીર્થોનું વાતાવરણ પવિત્ર હોય છે. ત્યાં જતાં જ મનમાં, હૃદયમાં શાંતિ અને પવિત્રતાનો અનુભવ થાય છે. તીર્થોનું એવું મહત્ત્વ છે. ત્યાં કઠોરમાં કઠોર માનવી, અરે ! પશુ-પક્ષી વગેરે પણ અહિંસક બની જાય છે. સામાન્યપણે નદી, સરોવર અથવા ભૂમિને તીર્થ શબ્દથી ઓળખાવાય છે. જ્યાં દિવ્યશક્તિ છે. તેનાં સંબંધથી અથવા ત્યાં દર્શન, સ્નાન કરવાથી મનુષ્યનાં જાણે-અજાણે થયેલાં પાપ નષ્ટ થાય છે.

૪. કનોજના મુમુક્ષુઓ દ્વારકા જવાનું માંડી વાળ્યું. (૧૭/૫૩)

જ. ‘આ દેહે કરીને ભગવાન ભજી લેવાં છે.’ એવી દૃઢ ઈચ્છાવાળા કનોજના બે બ્રાહ્મણ-મુમુક્ષુઓ જગન્નાથપુરીના મંદિરમાં ગયા. ત્યાં વૈરાગીઓને પરસ્પર યુદ્ધ થતા ઉદાસ થઈને દ્વારકાની યાત્રાએ નીકળ્યા. રસ્તામાં ભુજમાં મહારાજ સદાપ્રત આપતા હતા. જગન્નાથપુરીમાં જે નીલકંઠ વર્ણી રૂપે જોયેલા તે જ મનોહર મૂર્તિ મહારાજના દર્શન થયાં. આપનાં દર્શનથી અપાર શાંતિ થઈ ગઈ. અહીં જ દ્વારકા તીર્થ થઈ ગયું. હવે તમારી સેવામાં રહેવું છે. મહારાજ પાસે દીક્ષાની માગણી કરી. મહારાજે પૂછ્યું શું સમજીને રહેશો ? ત્યારે તેમણે કહ્યું ‘તમે ભગવાન છો ને ‘અડસઠ તીર્થ તમારાં ચરણમાં સમાયાં છે. તમારી પાસે જ કલ્યાણ છે એવી અમોને પ્રતીતિ થઈ છે.’ આમ, તેઓએ દ્વારકાની યાત્રા અધવચ્ચે અટકાવી દઈ દીક્ષા લીધી.

પ્ર.૩નીચે આપેલા વિષયો ઉપર મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. ગૃહસ્થાશ્રમીના વિશેષ ધર્મ : (૧/૧-૪) ગૃહસ્થાશ્રમી પુરુષે સમીપ સંબંધ વિનાની વિધવા સ્ત્રી તેનો સ્પર્શ ન કરવો. સ્પર્શ થાય તો પ્રાયશ્ચિત્તમાં વસ્ત્રે સહિત સ્નાન કરવું. જાણીને સ્પર્શ થાય તો ઉપવાસ કરવો. યુવા વસ્થાએ યુક્ત એવી જે પોતાની મા, બહેન અને દીકરી તેની સાથે પણ આપત્કાળ વિના એકાંત સ્થળે ન રહેવું. આપત્કાળમાં સ્ત્રીની રક્ષાને અર્થે પ્રયોજન હોય તેટલો પ્રસંગ રાખવો. વિદ્વાન હોય, શાસ્ત્રજ્ઞ હોય તેણે પણ આ વાત અવશ્ય સમજવી. બ્રહ્માજી પણ કામથી વ્યાકુળ મનવાળા થઈ પોતાની જ પુત્રી સરસ્વતીને જોઈ મોહથી દુર્દશા અને નિંદાને પામ્યા. પોતાની સ્ત્રીનું કોઈને દાન ન કરવું. તેથી તેના પતિવ્રતાપણાનો ભંગ થાય તેનું પાપ દાન કરનારને લાગે. આ નિષ્કામી ધર્મની રીત મહારાજે બતાવી છે. રાજાના અંતઃપુરમાં જવા-આવવાનો સંબંધ ધરાવતી સ્ત્રીઓ સાથે પ્રસંગ ન કરવો તેને પ્રતિષ્ઠાહીન થવાનો કે સંકટમાં આવી પડવાનો સંભવ છે. (૧૩૫-૧૩૭) અતિથિ જ્યારે આવે ત્યારે ગૃહસ્થ સત્સંગીએ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે ભોજન અથવા સીધું આપી તેનો આદર કરવો. દેવસંબંધી બ્રહ્માદિક દેવતાનું તર્પણ, પિતૃકર્મ, શ્રાદ્ધાદિક કર્મ તે યથાશક્તિ કરવા. અહીં ધર્મક્રિયા અને શાસ્ત્રપ્રણાલી જાળવવાનો શ્રીજીમહારાજનો સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ થાય છે. (૧૩૮) સત્સંગીમાત્રે પોતાને જન્મ આપનારી મા, સાવકી મા, પિતા, ગુરુ, રોગી મનુષ્યની સેવા જીવન પર્યંત કરવી. સેવાનો મહિમા સંપ્રદાયમાં વિશેષ છે. નીલકંઠવર્ણીએ સેવકરામની સેવા કરી હતી. કમળશી વાંઝાની સેવા ઝીણાભાઈએ કરી તો મહારાજે ઝીણાભાઈની નનામી ઉપાડી સેવાનું ફળ આપ્યું અને સેવાધર્મનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું. (૧૩૯) વર્ણ અને આશ્રમને ઉચિત એવો ઉદ્યમ યથાશક્તિ કરવો પણ પોતાનાથી અધિક અથવા ઓછી સંપત્તિવાળાનો વાદ ન લેવો. કૃષિવૃત્તિવાળા સત્સંગી ગૃહસ્થોએ બળદિયાના વૃષણનો ઉચ્છેદ ન કરવો. (૧૪૦) સત્સંગી ભક્તોએ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દેશકાળને અનુસરીને જેટલી પોતાના ઘરમાં જરૂરિયાત હોય તે પ્રમાણે અન્ન-દ્રવ્યનો સંગ્રહ કરવો. આ પ્રમાણે સંગ્રહ કર્યો જ હોય તો સારા-માઠા પ્રસંગોએ દ્રવ્ય ઉપયોગી થાય. પશુ રાખનાર ગૃહસ્થોએ પશુઓ પર દયા રાખવી. પશુના નિભાવ માટે ચારપૂળા એટલે કે જરૂર પૂરતા પશુ-ખોરાકનો સંગ્રહ કરવો. સમયે સમયે ઘાસ, પાણી વગેરેથી પશુની

સંભાવના થઈ શકે તેમ હોય તો રાખવાં. ન પળાય તો બીજા દયાવાન જનોને આપી દેવાં. (૧૪૧-૧૪૨) બે પ્રતિષ્ઠિત ધર્માચરણવાળા, શુદ્ધ ચારિત્ર્યવાળા ગૃહસ્થની સાક્ષી રાખી લખાણ કરીને ખેતર, જમીન, ઘર, દ્રવ્ય, ઘરેણાં વગેરે આપવા-લેવાનો વ્યવહાર કરવો, શુભ કાર્યમાં પક્ષ-સાક્ષી રાખીને વિવાહ વગેરે કાર્યમાં નિર્ણય કરવો. આ પ્રમાણે વર્તવાથી કોર્ટ-કચેરીમાં જવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. એ રીતે આપણું જીવન નિર્વિઘ્ન બને છે. (૧૪૩-૧૪૪) પોતાની આવક પ્રમાણે ખર્ચ કરવો નહિ તો માથે દેવું થઈ જાય. આવક અને ખર્ચને યાદ રાખી સારા-સ્વચ્છ અક્ષરે પોતે નામું લખવું. બીજા પાસે લખાવવાથી છેતરાવાનો ભય ઊભો થાય છે. અધ્યાત્મનું પણ નામું લખવું. (૧૪૫-૧૪૬) પોતાની આવકનો જે ધન-ધાન્યાદિકનો દશમો ભાગ અને વ્યવહારે દુબળો હોય તેણે વીશમો ભાગ ઠાકોરજીને અર્પણ કરવો તેથી અન્ન-દ્રવ્યની શુદ્ધિ થાય છે. એકાદશી, હરિનવમી અને ચાંદ્રાચાંદિક વ્રતનું ઉદ્યાપન જે પૂર્ણાહુતિ શક્તિ પ્રમાણે દાન, હોમ, બ્રહ્મભોજન અને મહાપૂજા કરાવવી. શ્રાવણ માસમાં મહાદેવનું પૂજન કરવું. સત્સંગીઓએ સર્વ દેવોનો આવિર્ભાવ પોતાના ઈષ્ટદેવ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનમાં કરી ભક્તિભાવપૂર્વક પૂજન કરવું. (૧૪૮-૧૪૯) દેવ તથા ધર્માચાર્યનું દ્રવ્ય લેવાથી પુણ્યનો ક્ષય થાય છે. તેથી દેવ તથા ધર્માચાર્યનું કરજ ન કરવું, વાસણ, ઘરેણાં, વસ્ત્ર, વાહન, ઈંટ, પથ્થર જેવી વસ્તુઓ માગી લાવવી નહિ. (૧૫૦) મંદિર, ગુરુ, સાધુનાં દર્શન કરવા જતાં માર્ગમાં તેમજ અન્ય સ્થાનકને વિષે પારકું અન્ન ન ખાવું. સેવાકાર્ય નિમિત્તે રોકાવાનું થાય તેમાં અન્નાદિક ગ્રહણ કરવાનો બાધ નથી. (૧૫૧) પોતાના કામકાજ અર્થે રાખેલ ગરીબ મજૂરો પ્રત્યે દયાવાન થઈ તેમને નક્કી કર્યા પ્રમાણે ધન-ધાન્ય આપવું ઓછું ન આપવું. કરજ ચૂકવતી વખતે બે સાક્ષી રાખી લખત કરી કાર્ય કરવું. પોતાનો વંશ અને કન્યાદાન છુપાવવાં નહિ. આ પ્રસંગે સંબંધીજનોની ઉપસ્થિતિ આવશ્યક છે. (૧૫૨) ધનાઢ્ય સત્સંગી ભક્તોએ હિંસાએ રહિત ભગવાન સ્વામિનારાયણના સંબંધવાળા યજ્ઞો કરવા તેમજ તીર્થ જે સંતોનાં પ્રસાદીભૂત મંદિરો, મહારાજ તેમજ તેમના ધારક સંતોના સંબંધવાળાં સ્થાનોમાં દ્વાદશી, પૂર્ણિમા તેમજ સમૈયા ઉત્સવ આદિ પ્રસંગોએ બ્રાહ્મણ સાધુ, બ્રહ્મચારી, પાર્ષદ હરિભક્તો વગેરેને જમાડવા. સાધુને ધોતિયાં ઓઢાડવાં. મંદિરમાં દાન કરવું. બ્રાહ્મણ-ગરીબ સત્સંગીને દાન કરવું. (૧૫૫-૧૫૬) અથવા

૨. સંપ્રદાયના શાસ્ત્રો : નિષ્કુળાનંદ કાવ્ય (૧૨/૩૮-૩૯) સદ્ગુરુ નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના આ કાવ્યસંગ્રહમાં ૨૨ નાના ગ્રંથોને સમાવી લેવામાં આવેલ છે. જેવા કે પુરુષોત્તમપ્રકાશ, સ્નેહગીતા, વચનવિધિ, સારસિદ્ધિ, ભક્તિનિધિ, હરિબળગીતા, હૃદયપ્રકાશ, ધીરજાપ્યાન, હરિસ્મૃતિ, ચોસઠપદી, મનગંજન, ગુણગ્રાહક, હરિવિચરણ, અરજીવિનય, કલ્યાણનિર્ણય, અવતાર ચિંતામણિ, ચિહ્ન ચિંતામણિ, પુષ્પ ચિંતામણિ, લગ્ન શકુનાવલી, યમદંડ, વૃત્તિવિવાહ અને શિક્ષાપત્રી ભાષા વગેરે ગ્રંથોનો સમાવેશ થાય છે. આ બધા ગ્રંથો અમૂલ્ય છે. પુરુષોત્તમપ્રકાશમાં શ્રીજીમહારાજનો સર્વોપરી મહિમા કહ્યો છે. પ્રકાર ૪૧, ૪૨માં સંત દ્વારા પ્રકટપણાની વાત પ્રસિદ્ધ છે. સંત હું ને હું તે વળી સંત રે, એમ શ્રીમુખે કહે ભગવંત રે, સંત માનજો મારી મુરતિ રે, તેમાં ફેર નથી એક રતિ રે. (પ્ર. ૪૧) કહ્યું બહુ પ્રકારે કલ્યાણ રે, અતિ અગણિત અપ્રમાણ રે, પણ સહુથી સરસ સંતમાં રે, રાખ્યું વાલમે એની વાતમાં રે. (પ્ર. ૪૨) સદ્ગુરુ નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના ગ્રંથો વાંચીએ ત્યારે અંતરમાં પ્રતીતિ થાય છે કે ગુણાતીત સંતને યથાર્થ સ્વરૂપે ઓળખી, આવો સ્પષ્ટ મહિમા લખી, સાચા સંતને ઓળખવાની દૃષ્ટિ એમણે આપણને આપી છે. ચોસઠપદીમાં સંત-અસંતનાં લક્ષણ કહી સાચા સંત ઓળખાવ્યા છે. શ્રીજી મહારાજ પણ કહેતા કે જો આપણે નિષ્કુળાનંદ સ્વામીને સંસ્કૃત ભાષા ભણાવી હોત તો સર્વોપરીપણું કહેવામાં પાછી પાની કરત નહિ.

૩. રાજાભાઈ (૧૯/૫૮-૬૦) ખોરાસા ગામના રાજાભાઈ ગરાસિયા પરમહંસોના યોગથી મહારાજમાં જોડાયા. રાજાભાઈના પ્રસંગથી ગામના વણિક સત્સંગી થયા. રાજાભાઈનો નિયમ. ગામમાં સંત મંડળ આવે ત્યારે પોતાના ઘેરથી સીધું લાવીને સંતોને જમાડવા. એક વખત રાજાભાઈ બહારગામ હતાં ને સંતોનું મંડળ આવ્યું. નિયમ મુજબ વણિક ભક્ત રાજાભાઈને ત્યાં સીધું લેવા ગયા. રાજાભાઈનાં પત્નીએ કહ્યું, “સાધુ તો નવરા છે. તે વષોવર્ષ હાલ્યા આવે, તમારા બધાંનાં ઘર બળી ગયાં છે.” વણિક ભક્તે પોતાના ઘેરથી સીધું લાવી સંતોને જમાડ્યા. રાજાભાઈને આ વાતની ખબર પડી. સંસાર પ્રત્યે વૈરાગ્ય. વ્યવહારનો સંકેલો કરી ચાર હજાર રૂપિયા ભેગા કર્યા. ગામના બ્રાહ્મણ પાસે પત્નીને પત્ર લખાવ્યો. ‘તારા ભાઈ માંદા છે, તેથી અહીં આવો.’ પત્ની પિયર ગયાં. રાજાભાઈ ત્યાગી થવા ગઢડે જઈને મહારાજના ચરણે રૂપિયા મૂકી બધી વાત કરી. મહારાજ, ‘અમે કહીએ તેમ કરવું છે કે સાધુ થવું છે ?’ રાજાભાઈ હાથ જોડી ઊભા રહ્યા. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું ‘પર્વતભાઈના દીકરા નાના છે. તેમનું હળ હાંકો.’ બાર વર્ષ સુધી પર્વતભાઈનું હળ હાંક્યું - જ્ઞાતિનું માન ન રાખતાં ભગવાનના ભક્તની સેવા કરી. પર્વતભાઈના દીકરા મોટા થતાં. રાજાભાઈ ગઢડા આવ્યા. મહારાજે દીક્ષા આપી અક્ષરાનંદ સ્વામી નામ પાડી વડતાલના મહંત બનાવ્યા. ભગવાનના ભક્ત વિષે આત્મબુદ્ધિ હોય તો કોઈ સાધનની જરૂર ન રહે.

અથવા

૪. જેઠા મેર (૧૬/૫૧-૫૨) અનંત જીવોને પોતાના સંબંધમાત્રથી અક્ષરધામના અધિકારી બનાવવા શ્રીજીમહારાજ રાત દિવસ ગામોગામ વિચરણ કરી ભક્તોના લાડકોડ પૂરા કરતા. એક વખત શ્રીજીમહારાજ મઢડામાં જેઠા મેર નામના એક ભક્તના ઘરે પધાર્યા. જેઠા મેરે તથા તેમનાં પત્નીએ શ્રીજીમહારાજને આવકાર આપી, આસન આપી, વિપ્ર પાસે રસોઈ કરાવી મહારાજને જમાડ્યા. પતિ-પત્ની બંને અલગ ઓરડામાં રહેતાં હતા. મહારાજે બંનેને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. ત્યારે જેઠા મેરે કહ્યું ‘અમે છેડા વર્તમાન પાળતા હોવાથી એક ઓરડામાં સૂતાં-બેસતાં નથી.’ ત્યારે મહારાજે કહ્યું : ‘તમારું એ વ્રત આજથી પૂરું થયું.’ તેમ કહી ઉપદેશની વાતો કરી પોઢી ગયા. જેઠા મેરે પોતાની સ્ત્રીને શ્રીજીમહારાજનો ખૂબ મહિમા કહ્યો. આપણા ખૂબ મોટા ભાગ્ય છે કે આવા ભગવાન આપણે ઘેર પધાર્યા. આ પ્રમાણે ચિંતવન કરતા હતા ત્યાં તેમના આશ્ચર્ય વચ્ચે શિવ, બ્રહ્મા, ઈન્દ્રાદિક દેવતાઓ તેમજ લક્ષ્મી, પાર્વતી વગેરે અનેક શક્તિઓ પણ દેખાઈ. કોઈ મહારાજને થાળ ધરે, કોઈ જળપાન કરાવે, કોઈ આરતી ઉતારે, સ્તુતિ કરે આવા દર્શન થયા. તે સમયે બ્રહ્માએ જેઠા મેરને કહ્યું : ‘તમો અને તમારી સ્ત્રી બંને ધન્ય થયા છો. તમોએ ઘણા જન્મ સુધી તપ કર્યું ને અખંડ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળ્યું છે. તેનું ફળ તમોને આજે મળ્યું છે.’ બ્રહ્માદિક દેવોએ પણ જેઠા મેરને કહ્યું : ‘કૃતયુગથી તમે બંને અખંડ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળો છો તેથી પ્રસન્ન થઈને પ્રગટ ભગવાન તમારે ત્યાં પધાર્યા છે.’ મોટા મોટા શિવ-બ્રહ્માદિ દેવો પણ જે કામને જીતી શક્યા નહિ તે કામને જેઠા મેરે વશ કર્યો હતો. તેથી શ્રીજીમહારાજ અતિશય પ્રસન્ન થયા હતા. આપણને પણ આજે સંત દ્વારા પ્રગટ ભગવાનની પ્રાપ્તિ થઈ છે. તે આપણા ખૂબ મોટા ભાગ્ય જાણી અખંડ આનંદમાં રહી નિયમ ધર્મની મર્યાદામાં રહી શ્રીજીમહારાજનું ભજન કરવું.

પ્ર.૪નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

❧ નોંધ: અડધા સાચા જવાબનાં ગુણ આપવા નહીં.

૧. ગઢડામાં મહારાજના દર્શન કર્યા પછી કૃષ્ણજીએ શું કહ્યું ? (૨૮/૮૭)

જ. ગઢડામાં મહારાજના દર્શન કર્યા પછી કૃષ્ણજીએ કહ્યું : ‘હવે ઘેર જવું નથી.

૨. કોણ સ્વતંત્ર છે અને કોણ આધિન છે ? (૨૩/૬૮)

જ. શ્રીજીમહારાજ સ્વતંત્ર છે અને જીવ, ઈશ્વર, માયા, મુક્તો અને અક્ષરબ્રહ્મ પરબ્રહ્મને આધિન છે.

૩. પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરનારને કઈ બે મૂર્તિમાં જરા પણ ભેદ ના જણાય ? (૧૩/૪૧)

જ. પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપનું ધ્યાન કરનારને તે પ્રત્યક્ષ ભગવાનની મૂર્તિ અને ધામની મૂર્તિ તે બેયમાં જરા પણ ભેદ ના જણાય.

૪. વૈરાગી બાવાઓનો શું નિત્યક્રમ બની ગયો હતો ? (૧૦/૨૮)

જ. આ સંતોને ગાળો દેવી, વસ્ત્રો તથા પાત્રો ફોડી નાખવાં, માર મારવો એ એમનો નિત્યક્રમ થઈ ગયો હતો.

૫. ફગવાની માગણી કયા ગામમાં કયા ઉત્સવ સમયે થઈ હતી ? (૨૬/૭૭)

જ. ફગવાની માગણી સારંગપુર ગામમાં ફૂલદોલ ઉત્સવ સમયે થઈ હતી.

૬. દેવલોકમાંથી પૃથ્વી પર આવી શેમાં ફરવાનું રહે છે ? (૩૧/૮૦)

જ. દેવલોકમાંથી પૃથ્વી પર આવી જન્મ-મરણના ચક્રાવામાં ફરવાનું રહે છે.

પ્ર.૫ “રાજાને પાણી ન પાડું” (૨૭/૮૩-૮૪) - સ્વામીની વાત પૂરી કરી તેનું નિરૂપણ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ :- સ્વામીની વાત પૂરી લખી હોય તો - ૧ ગુણ, નિરૂપણના - ૪ ગુણ.

‘રાજાને પાણી ન પાડું, તો પણ તેણે સંકલ્પ કર્યો હતો તેથી ગામ આપ્યું. તે જીવ પોતાના સ્વભાવ મૂકતા નથી, તેમ ભગવાન પણ પોતાનો સ્વભાવ મોક્ષ કરવાનો, તે મૂકતા નથી.’

એક રાજા હતા. જંગલમાં શિકારની પાછળ દૂર નીકળી ગયા. તેને પાણીની ખૂબ તરસ લાગી. દૂર એક ખેતરમાં ખેડૂતને કામ કરતો જોયો. ત્યાં પાણી મળશે તેવા વિચારથી રાજા ત્યાં ગયા. અને વિચાર કર્યો જો પાણી પીવરાવે તો મારે એક ગામ બક્ષિસ આપવું. ખેડૂતે પણ દૂરથી રાજાને આવતા જોયા. તેને વિચાર આવ્યો કે આવા હિંસક માણસને મારે પાણી પાડવું નથી. એમ વિચારી જે પાણી હતું તે ઢોળી દીધું. રાજાએ તે જોયું છતાં સંકલ્પ કર્યો હતો તેથી ગામ બક્ષિસ આપ્યું. આ દૃષ્ટાંત આપી ગુણાતીતાનંદ સ્વામી સમજાવે છે કે જીવ ભગવાન અને સંતના આશરે આવે તો પણ સ્વભાવ ન મૂકે. ત્યારે ભગવાન પણ પોતાનો મોક્ષ કરવાનો સ્વભાવ કેમ મૂકે? મગનીરામ દેવીવાળાનો મહારાજે મોક્ષ કરવાનો વિચાર કર્યો હતો તેને ઐશ્વર્ય બતાવી, તેની દેવી દ્વારા જ પોતાનો મહિમા સમજાવી સત્સંગી કર્યા, સાધુ કર્યા ને મોક્ષ કર્યો એ જ ભગવાનની કૃપા.

પ્ર.૬નીચે આપેલ વિષય માટે સૂચના મુજબ છ સાચા ક્રમ નંબર તથા તે સાચા ક્રમ નંબરને ઘટનાક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો.

(કુલ ગુણ : ૬)

વિષય :- સુરાખાયર (૨૫/૭૪-૭૭)

(૧) ફક્ત સાચા નંબરો :

૧	૪	૫	૮	૯	૧૧
---	---	---	---	---	----

(૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ :

૧	૧૧	૮	૯	૪	૫
---	----	---	---	---	---

સૂચના : (૧) ફક્ત સાચા નંબરોમાં તમામ છ નંબરો સાચા હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ પણ સંપૂર્ણ સાચો હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

નોંધ : (૧) ફક્ત સાચા નંબરો : જવાબમાં આપેલ અંક કોઈપણ ક્રમમાં લખેલ હોય પણ તમામ અંક સાચા હોય તો જ સંપૂર્ણ ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ : ઘટનાક્રમ ઉકેલપત્ર પ્રમાણે હોય તો જ સંપૂર્ણ સાચું ગણી ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો.

પ્ર.૭નીચે આપેલાં જનમંગલનામાવલિ / કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક વગેરે માંગ્યા મુજબ પૂર્ણ કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કીર્તન અડધું સાચું હોય તો એક (૧) ગુણ આપવો.

૧. ૐ શ્રી તૈર્થિકાર્ચિતાય નમઃ, ૐ શ્રી ક્ષમાનિધયે નમઃ, ૐ શ્રી સદોન્નિદ્રાય નમઃ,

ૐ શ્રી ધ્યાનનિષ્ઠાય નમઃ, ૐ શ્રી તપઃપ્રિયાય નમઃ, ૐ શ્રી સિદ્ધેશ્વરાય નમઃ (૧૫/૪૭)

૨. વહાલા તારે જમણે અંગૂઠે તિલ કે નખમાં ચિહ્ન છે રે લોલ,
વહાલા છેલ્લી આંગળીએ તિલ એક જોવાને મન દીન છે રે લોલ,
વહાલા તારા નખની અરુણતા જોઈને શશીકળા ક્ષીણ છે રે લોલ,
વહાલા રસચોર ચકોર જે ભક્ત જોવાને પ્રવીણ છે રે લોલ. (૨૧/૬૫)

૩. ગાલિદાનં તાડનં ચ કૃતં કુમતિભિર્જનૈઃ । ક્ષન્તવ્યમેવ સર્વેષાં ચિન્તનીયં હિતં ચ તૈઃ ॥ (૩૨/૮૨)

૪. માયામયાકૃતિ શરણં પ્રપદ્યે ॥ (૮/૨૫) શ્લોકનું ગુજરાતી ભાષાંતર કરો.

ભગવાનના સ્વરૂપમાં માયિક આકૃતિ, અજ્ઞાન ને અશુભ દુર્ગુણનો સારી રીતે નિષેધ કરવા માટે જેણે નિર્ભીજ એવા સાંખ્ય ને યોગના મતનું યુક્તિએ કરી ખંડન કર્યું છે એવા ભક્તિ તથા ધર્મના પુત્ર ! આપને હું શરણે જાઉં છું. (૮/૨૫)

(વિભાગ - ૨ : ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, બારમી આવૃત્તિ, ડિસેમ્બર - ૨૦૧૬)

પ્ર.૮નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : કોણ કહે છે - ૧ ગુણ, કોને કહે છે - ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે - ૧ ગુણ.

૧. “એ સાધુઓને ગામ બહાર કાઢો.” (૧૩/૨૮)

⇒ ઉગો ખુમાણ - પોતાના માણસોને

⇒ ભેખના શબ્દોથી ભરમાઈને સત્સંગનો દ્વેષી બનેલો ગામનો ધણી ઉગો ખુમાણ જ્યારે સાવર ગામમાં કૃપાનંદ સ્વામી સાથે સ્વામી અને સંતો ગયા. ત્યારે કહે છે.

૨. “તેથી તમે જેટલા સંકલ્પો કરશો તે અમે પૂરા કરીશું.” (૪/૮-૧૦)

⇒ મહારાજ - વશરામભાઈને

⇒ વશરામભાઈએ વિચાર કર્યો અને કીડીઓ ચતુર્ભુજરૂપ ધારણ કરી સદ્ગતિ કરી ગઈ. તે વાત તેમણે મહારાજને કરી. ત્યારે મહારાજ કહે છે.

૩. “હરિભક્તો પણ ઊપજ વિના ધર્માદો નહીં આપી શકે.” (૨૭/૪૮)

⇒ કરશન બાંભણિયા - સ્વામીને

⇒ વરસાદની અછતથી એક વરસ મોળું આવ્યું ત્યારે કરશન બાંભણિયાને ચિંતા થઈ તેણે ઘરમાં જેટલાં ઘરેણાં હતા. તેટલા બધા લઈને સ્વામીને અર્પણ કરતાં કહે છે.

પ્ર.૯ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (નવેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. વડતાલમાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ કથા કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. (૩૨/૫૭)

જ. સંવત ૧૯૧૧માં આચાર્ય રઘુવીરજી મહારાજે વરતાલમાં ચાતુર્માસ નિમિત્તે કથાપ્રસંગ યોજ્યો. દેશોદ્દેશથી હરિભક્તો અને સંતોનાં મંડળો તેડાવ્યાં. જૂનાગઢથી સ્વામીને પણ ખાસ તેડાવ્યા હતા. આ છાવણીમાં સ્વામી સાડા ચાર માસ સુધી મહારાજના પુરુષોત્તમપણાની તેમજ વિષયખંડનની અદ્ભુત વાતો કરતા. કેટલાકને સ્વામીની આવી આકરી વાતો ગમતી

નહીં, એટલે થોડો વખત શુક સ્વામીને સભામાં વાતો કરવા બેસાડ્યા. પણ શુક સ્વામીનો સાદ ઝીણો અને શાસ્ત્રની વાત કરે તેમાં બધાને રસ પડે નહીં. એવામાં શ્રીજીમહારાજે, રઘુવીરજી મહારાજને સ્વપ્નમાં દર્શન દઈને કહ્યું કે ‘સ્વામીને અહીં કેમ રાખ્યા છે ? તેમની વાતો સાંભળવી હોય તો રાખો. નહીં તો જૂનાગઢ જવા દ્યો.’ એટલે બીજા દિવસથી સભામાં આચાર્ય મહારાજે ફરમાન કર્યું કે ‘સભામાં સ્વામી જ વાતો કરશે ને જેને ન ગમે તે ગામડે ફરવા જાય.’

૨. શ્રીજીમહારાજે સૌ સંતોને ફરીથી ચંદનના ખડા અપાવ્યા. (૧૪/૩૦-૩૧)

જ. પંચાળામાં એક વખત સભામાં મહારાજે સૌ સંતોને અહીંની ચંદન જેવી પીળી માટીના ખડા આપ્યા અને સંતોને તિલક કરવાની આજ્ઞા કરી. બીજે દિવસે સવારે મહારાજે જોયું તો કોઈના કપાળમાં તિલક નહોતા મહારાજે કારણ પૂછ્યું ત્યારે સંતોએ કહ્યું કે તિલક શાનાથી કરવું ? કારણ કે આગલા દિવસે આપેલા માટીના ખડા સૌ મહારાજની પ્રસાદી જાણીને ખાઈ ગયા હતા. તેથી સૌ ભોંઠા પડી ગયા. મહારાજે ફરીથી સૌને ખડા અપાવ્યા. બીજે દિવસે સૌ ભેંસભડકામણાં તિલક કરીને આવ્યા. આ જોઈ મહારાજ ખૂબ હસ્યા. પછી પોતાના તિલક સમાન પ્યારા સંતની સૌને ઓળખાણ કરાવવા મહારાજે ગુણાતીતાનંદ સ્વામીના કપાળમાં પોતાના શુભહસ્તે સુંદર મજાનું તિલક અને તેની મધ્યે કુંકુમનો ચાંદલો કર્યો. પછી સ્વામીને બતાવતાં સૌ સંતોને સંબોધીને કહ્યું : ‘જુઓ, અમારા તિલક.’ વળી, આગળ વધુ સ્પષ્ટતા કરતાં મહારાજ બોલ્યા : ‘હું જેવો કોઈ ભગવાન નથી, આ જેવા કોઈ સાધુ નથી.’

૩. સ્વામી જૂનાગઢ જવા તૈયાર થયા. (૨૨/૪૧-૪૨)

જ. ઝીણાભાઈ દરબારે જૂનાગઢમાં મંદિર કરવા પોતાનો દરબાર અને વાડી મહારાજને અર્પણ કર્યા. ગઢડામાં મહારાજે સભા ભરી જૂનાગઢમાં મંદિર કરવાનો પ્રસ્તાવ સૌની આગળ મૂક્યો. ત્યાં નાગરોની ઉપાધિ હોવાથી કોઈ જવા તૈયાર ન થયું. મહારાજની આજ્ઞાથી સ્વામી જવા તૈયાર થયા. તેમની સાથે સરકારી કામકાજમાં મદદરૂપ થવા માટે બ્રહ્માનંદ સ્વામી પણ ગયા. ગોપાળાનંદ સ્વામી વગેરે સદ્ગુરુઓની હાજરીમાં સંવત ૧૮૮૨ના વૈશાખ સુદ ત્રીજને દિવસે સ્વામીના હસ્તે મંદિરનું ખાતમૂહૂર્ત થયું અને બ્રહ્મવિદ્યાના કેન્દ્ર સમા ભવ્ય મંદિરનો આરંભ થયો. આનંદ સ્વામી સાથે ગઢડા મહારાજના દર્શને આવેલા સ્વામીશ્રીને મહારાજે જૂનાગઢ જવાની આજ્ઞા કરી. બીજું કોઈ જૂનાગઢની કઠિનાઈઓ વેઠવા તૈયાર ન હતું. સ્વામીની જોડમાં મહારાજે તત્વાનંદને જવાની આજ્ઞા કરી. જતાં પહેલાં સ્વામી મહારાજની રજા લેવા આવ્યા. ત્યારે મહારાજ ક્ષૌર કરાવતા ઊભા થઈ ગયા અને સ્વામીને ભેટીને બોલ્યા: ‘તમે જૂનાગઢ જાઓ છો તો લો તમને ભાતું બંધાવીએ એમ કહી સાખી બોલ્યા ‘નિર્ગુણ બ્રહ્મ સુલભ અતિ, સગુણ ન જાણે કોઈ, સગુણ ચરિત્ર નાનાવિધિ, સુની મુનિ મન ભ્રમ હોય.’ પછી મહારાજે પોતાની પાઘ મંગાવી સ્વામીને પહેરાવી, અપાર હેત મહારાજે બતાવ્યું.

૪. શ્રીજીમહારાજે સ્વામીને તીખી અડદની દાળ અને મરચાંની ચટણી જમાડી. (૧૦/૨૬)

જ. દાદાખાચરના પિતા ધામમાં ગયા. તેમના કારજ નિમિત્તે દરબારમાં રોજ સાટા જલેબીની રસોઈ થતી. મહારાજ પીરસવા નીકળતા. સ્વામી મહારાજની મૂર્તિનું સુખ લેતા પત્તરમાં જે પડે તે જમી લેતા. વધુ પ્રમાણમાં ખાંડ ખવાતા સ્વામીશ્રીનું શરીર પીળું પડી ગયું. પાચનશક્તિ ઘટી ગઈ. ફક્ત દૂધ જ પેટમાં ટકે. મહારાજે સ્વામીને દૂધ પર રહેવાની આજ્ઞા કરી. સ્વામી કૃપાનંદ સ્વામીના મંડળમાં નાઘેર દેશમાં ઊંના બાજુ ફરતા. દૂધ-ટોપરું જમતા. વધુ અશક્તિ લાગવા માંડી દેહની ચિંતા કરી નહીં. કોવૈયાના પાદરમાં મહારાજે દર્શન આપી કહ્યું : ‘પેટ કેમ બહુ તગતગે છે ? દૂધ પીવામાં આવ્યું લાગે છે.’ ત્યારથી મહારાજની અનુવૃત્તિ જાણી. દૂધ લેવું બંધ કર્યું. કૃપાનંદ સ્વામી સાથે સ્વામી ગઢડે આવ્યા. મહારાજે સ્વામીને અડદની દાળને, રોટલા જમાડ્યા. અડદની દાળમાં મરચું ખૂબ નંખાવ્યું. ઉપરથી પાછી મરચાંની ચટણી આપી. સ્વામીને તીખું ખાવાની ટેવ નહીં પણ મહારાજની પ્રસાદી જાણી આપી એટલી દાળ જમી ગયા. રેચ લાગ્યો. ત્રણ દિવસ સુધી ઘેલાના કાંઠે દેરી છે ત્યાં સૂઈ રહ્યા. ઝાડે ફરી આવે ને નાહી લે. ત્રણ દિવસમાં શરીરની બધી કસર નીકળી ગઈ.

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ બે વિષે મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. નિઃસ્વાદી બનાવ્યા (૩૮/૬૫) જૂનાગઢના નાગર ભક્તને રસાસ્વાદ બહુ હતો. તેથી ઘરમાં ઘણો કલેશ કરતા. ઘરના માણસોએ કંટાળીને સ્વામીને ફરિયાદ કરી. તેઓ મંદિરે આવે પરંતુ સભામાં બેસતા નહિ. એક દિવસ સ્વામીએ તેમને સભામાં બેસાડ્યા. સ્વામીની દૃષ્ટિથી જ તેના અંતરનાં કમાડ ખૂલી ગયાં ને સ્વામીની વાતોથી વિષયનાં શૈલ્ય નીકળવા લાગ્યાં. વાસુદેવ હરે થતાં સ્વામી ભંડારમાં જમવા પધાર્યા. નાગર હરિભક્ત પણ તેમની પાછળ ભંડારમાં ગયા અને વિચારવા લાગ્યા કે આવા મોટા મંદિરના મહંત છે તે મેવા મીઠાઈઓ જમતા હશે. ભંડારી સાધુએ સ્વામીના પત્તરમાં ભૂકા જેવું પીરસ્યું તે જોઈને તેને થયું કે છૂટું ચૂરમું હશે અને હવે ઘી અને ખાંડ આવશે પછી દૂધ જેવું પ્રવાહી જોતાં તેને થયું દૂધપાક હશે ! સ્વામી સંકલ્પ જાણી ગયા તેથી પત્તરમાં પાણી અને થોડું જીરું મીઠું નાંખ્યું. એ જોઈ તેનો ભ્રમ

ભાંગી ગયો. સ્વામીએ કહ્યું, ભાઈ ! ‘અમે તો રોટલાનો ખૂરમા અને છાશ જમીએ છીએ.’ એ જોઈ તેને સ્વામીનો બહુ ગુણ આવ્યો ને વિચારમાં ને વિચારમાં ઘરે પહોંચી ચૂપચાપ જમી લીધું, એ દિવસથી તેને અંતરદષ્ટિ થઈ ને તેનો રસાસ્વાદ નીકળી ગયો.

૨. અમે રહીએ કે અમ જેવા રાખીએ ? (૨૫/૪૫-૪૬) જૂનાગઢ મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગે નવાબ સાહેબ મહારાજના દર્શને આવ્યા અને વિનંતી કરી કે ‘મંદિરની જમીનનો લેખ કરતી વખતે આપે વચન આપેલું કે અમે અહીં રહીશું; તો આપ અહીં અખંડ રહો.’ ત્યારે મહારાજે પૂછ્યું : ‘અમે રહીએ કે અમ જેવા રાખીએ ?’ ‘ખુદા જેસા તો એક ખુદા જ હૈ.’ નવાબે બે હાથ જોડી કહ્યું. ત્યારે મહારાજે સ્વામી તરફ જોઈને નવાબને કહ્યું કે ‘આ સાધુ અમારા જેવા જ છે. અમારા જેવું જ કામ કરે તેવા સમર્થ છે. તેમને અહીં મહંત તરીકે રાખીએ છીએ.’ નવાબ રાજી થયા અને બોલ્યા કે ‘તબ તો બહુત અચ્છા.’
૩. મૂળજી અને ઠાકોરજીની એકાત્મતા (૨/૩) મૂળજી જ્યારે ચાર વર્ષના થયા, ત્યારે એક વખત તેમણે માતા પાસે દૂધ માગ્યું. ત્યારે સાકરબાએ કહ્યું કે ‘બેટા ! ઠાકોરજીને ધરાવીને આપું છું.’ આ સાંભળી મૂળજી હસવા લાગ્યા ને બોલ્યા : ‘મા ! ઠાકોરજી તો મારા હૃદયમાં અખંડ બિરાજમાન છે. હું જમું તો મારી સાથે ઠાકોરજી જમે છે. હું સૂઉં તો ઠાકોરજી મારી સાથે સૂએ છે. માટે હું દૂધ પીશ તો ઠાકોરજી મારી ભેગા દૂધ પીશે...’ સાકરબા તો પોતાના બાળકની આવી જ્ઞાનયુક્ત કાલી કાલી વાતો સાંભળી આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઈ ગયાં. પુત્રના લાડકોડ પૂરા કરવા સાકરબાએ દૂધનો કટોરો મૂળજી આગળ ધર્યો. માતા સામું જોતાં, હસતાં હસતાં મૂળજી દૂધ પી ગયા. એકાએક તે વખતે સાકરબાની નજર ઠાકોરજી ઉપર પડી, તો મૂર્તિના મુખ આગળ એમને સફેદ ઝીણી રેખા દેખાઈ અને મૂળજીનાં વચનની સત્યતા સમજાઈ.

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ :- અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહીં.

૧. મહારાજની પગ કાઢવાની વાત સાંભળી મૂળજી બ્રહ્મચારીએ શું કહ્યું ? (૧૫/૩૧)

જ. મહારાજ ! આપ તો ઢોલિયા ઉપર બેઠા છો, તો અહીં પગ ક્યાં ભાંગશે ?

૨. બ્રહ્માનંદ સ્વામી જૂનાગઢ આવતાં જ સ્વામી ક્યાં જવા ચાલી નીકળ્યા ? (૨૬/૪૬)

જ. બ્રહ્માનંદ સ્વામી જૂનાગઢ આવતાં જ સ્વામી ગઢડા જવા ચાલી નીકળ્યા.

૩. મહારાજને જમતાં દર્શન કરતાં સંતોને શો સંકલ્પ થયો ? (૧૮/૩૬)

જ. મહારાજને જમતાં દર્શન કરતાં સંતોને મહારાજની પ્રસાદી મેળવવાનો સંકલ્પ થયો.

૪. સ્વામીની કઈ વાત સાંભળી હંસરાજને ધ્રાસકો પડ્યો ? (૪૧/૬૮)

જ. ‘વસ્તાને ભગવાન ભજવા ઘો, તમારે બીજા ત્રણ દીકરા છે અને વસ્તો ભગવાન ભજશે તેમાં તમનેય ભાગ મળશે.’

૫. ખંભાતના નગરજનો સ્વામીના દર્શન કરતા શું બોલતા હતા ? (૩૩/૫૮)

જ. ‘અહો ! મોટા જોગી દેખાય છે પણ ફાટેલ ગોદડી તેમને શોભવા દેતી નથી.’

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ ટૂંકમાં વર્ણવી ભાવાર્થ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૪)

❧ નોંધ : (૧) આ જ ભાવાર્થ હોવો જરૂરી નથી. પરીક્ષકે વિષયને અનુરૂપ ભાવાર્થ છે કે નહીં તે જાતે નક્કી કરીને તેના ગુણ આપવાના છે. પ્રસંગ વર્ણનનાં ૩ ગુણ અને ભાવાર્થનો ૧ ગુણ. (૨) ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. સેવાવૃત્તિ : સ્પષ્ટ વક્તા કૃપાનંદ સ્વામી (૧૨/૨૮)

કૃપાનંદ સ્વામીને મહારાજ પ્રત્યે અતિશય હેતુનું અંગ હતું. તેથી મહારાજની આજ્ઞા રંચમાત્ર કોઈ લોપે તે તેમને ગમતું નહીં તેમજ સત્સંગની મર્યાદા બહાર કોઈ વર્તે તે પણ ગમતું નહીં. આથી અતિધૈર્યશીલ અને ગુણગ્રાહક સ્વભાવવાળા સાધુ જ તેમની પાસે નભી શક્તા. તેથી સ્વામી તેમના મંડળમાં રહેવાનું વિશેષ પસંદ કરતા. કૃપાનંદ સ્વામી સાથે દેશમાં ફરવા જતાં એક વખત સ્વામીને કોઈએ પૂછ્યું કે ‘કૃપાનંદ સ્વામી સાથે જવું તમને કેમ ગમે છે ?’ ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું : ‘માણસ જ્યાં સુધી મોટાની ટોકણીમાં આવે નહીં, ત્યાં સુધી તેનામાં મોટાના ગુણ આવી શકે નહીં. કહ્યા વિના માણસ પોતાના ગુણદોષ જાણી શકે નહીં. પણ ગુરુ કહે તે પ્રમાણે જ વર્તે તેનામાં જ મોટાના ગુણ આવે છે. કૃપાનંદ સ્વામી સ્પષ્ટવક્તા હોવાથી હું તેમની સાથે રહેવાનું પસંદ કરું છું.’

૨. વૃત્તિનો નિરોધ : યોગશ્ચિત્તવૃત્તિનિરોધઃ (૮/૨૨-૨૪)

સં. ૧૮૬૮માં દુકાળ પડવાથી મહારાજે મુક્તાનંદ સ્વામીને બસો સંતોના મંડળ સાથે સુરત મોકલ્યા હતા. સંતોના ઉતારા પ્રવીણ-૨

ની સામે એક ખંડિયેર મકાનમાં એક નીલ વાંદરું કોઈએ બાંધ્યું હતું. વાંદરાની ચંચળતાને કારણે સૌની દૃષ્ટિ તે વાંદરા પર જતી. રાત્રે કથાપ્રસંગે મુક્તાનંદ સ્વામીએ સૌ સંતોને કહ્યું, ‘જુઓ, આપણી ઈન્દ્રિયો કેટલી ચંચળ છે ! તે આપણને છેતરે છે. સામે મકાનમાં વાંદરું છે તે તરફ દૃષ્ટિ કરવાની આપણે જરૂર નથી છતાં આપણામાંથી બધાની દૃષ્ટિ ત્યાં ગઈ હશે. જેમણે આ વાંદરા સામે ન જોયું હોય તે ઊભા થાય.’ એક ગુણાતીતાનંદ સ્વામી જ ઊભા થયા. મુક્તાનંદ સ્વામીને અતિશય આશ્ચર્ય થયું. બસો સાધુમાં વૃત્તિના નિરોધવાળા તો એક તમે જ નીકળ્યા. મારી પણ એકવાર ત્યાં નજર ગયેલી. સ્વામીને મહારાજની મૂર્તિ સિવાય અંતરમાં બીજું કંઈ હતું જ નહીં. તેમને બ્રહ્મસ્થિતિ હતી. ઝોળી માંગવા જતા ત્યાં પણ નીચી દૃષ્ટિ કરીને જ ચાલતા. છ મહિના સુરતમાં ઝોળી માંગી પણ વૃત્તિ તો મહારાજ સિવાય ક્યાંય નહિ. હંમેશા નાસિકાગ્ર દૃષ્ટિ રાખતા. શ્રીજીમહારાજની મૂર્તિ સિવાય અન્ય કંઈ પણ દેખતા નહીં, કહેતાં અન્ય પદાર્થમાં એમની વૃત્તિ જતી નહીં. તેથી જેના ઉપર સ્વામીની દૃષ્ટિ પડતી, તેના અંતરનાં કમાડ ખૂલી જતાં. યોગશ્ચિત્તવૃત્તિનિરોધઃ। એ યોગનું પરમ લક્ષ્ય સ્વામીને મહારાજની મૂર્તિમાં અખંડ સિદ્ધ હતું. તે છતાં મહારાજનાં પ્રત્યક્ષ દર્શનની તેમને હંમેશાં તાણ રહેતી.

પ્ર.૧૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો.

(કુલ ગુણ : ૮)

❏ નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

(૧) ૧, ૨ (૧૮/૩૫) (૨) ૧, ૩ (૯/૨૪) (૩) ૨, ૪ (૨૯/૫૨) (૪) ૧, ૪ (૪૭/૭૭)

પ્ર.૧૪ નીચે આપેલાં ખોટાં વાક્યોને મથાળાના સંદર્ભમાં સાચાં લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

❏ નોંધ :- સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં

૧. ગૃહત્યાગ અને દીક્ષા : સંવત ૧૮૮૬ના મહા માસમાં શ્રીજીમહારાજે પોતાના અતિ લાડીલા પરમહંસ, અનાદિ અક્ષરબ્રહ્મ ખુશાલ ભક્તને ધામધૂમથી ભાગવતી દીક્ષા આપવા મહેળાવમાં મહાન યજ્ઞ આરંભ્યો. (૫/૧૬-૧૭)
- જ. ગૃહત્યાગ અને દીક્ષા : સંવત ૧૮૬૬ના પોષ માસમાં શ્રીજીમહારાજે પોતાના અતિ લાડીલા ભક્તરાજ, અનાદિ અક્ષરબ્રહ્મ મૂળજી ભક્તને ધામધૂમથી વૈષ્ણવી દીક્ષા આપવા ડભાણમાં મહાન યજ્ઞ આરંભ્યો. (૫/૧૬-૧૭)
૨. ઉત્તમ વક્તા : આવી જ રીતે એક વાર ગોંડલમાં મહારાજ બ્રહ્મચારીઓને જમાડતા હતા. ત્યારે વાસુદેવાનંદ બ્રહ્મચારી અને મૂળજી બ્રહ્મચારીની વચ્ચે સ્વામી જમવા બેઠા હતા. (૧૧/૨૭-૨૮)
- જ. ઉત્તમ વક્તા : આવી જ રીતે એક વાર પંચાળમાં મહારાજ સંતોને જમાડતા હતા. ત્યારે આત્માનંદ સ્વામી અને કૃપાનંદ સ્વામીની વચ્ચે સ્વામી જમવા બેઠા હતા. (૧૧/૨૭-૨૮)
૩. સ્વામી ઉપશમમાં : એક દિવસ મંદિરમાં સમૂહપૂજા થતી હતી. સ્વામી પણ મંદિરમાં બેઠા હતા. એવામાં સ્વામી એકદમ નીચે ઊતરી ગયા. કોઈની સામે જોવે નહીં. (૩૪/૬૦)
- જ. સ્વામી ઉપશમમાં : એક દિવસ સભામાં મહાપૂજા થતી હતી. સ્વામી પણ સભામાં બેઠા હતા. એવામાં સ્વામી એકદમ ઉપશમમાં ઊતરી ગયા. કોઈની સાથે બોલે નહીં. (૩૪/૬૦)
૪. ખારાં જીવને મીઠાં કર્યા : રાજકોટ પાસે મોરબી શહેરનો ચારણ વાલેરો વડુ દારૂ-માંસના ભક્ષણથી પાપી અને હિંસક બની ચૂક્યો હતો. કોઈ પક્ષીની હિંસા કરવામાં તે ખચકાતો નહીં. (૩૧/૫૪)
- જ. ખારાં જીવને મીઠાં કર્યા : ગોંડળ પાસે લીલાખા ગામનો ચારણ મુંજો સૂરુ દારૂ-માંસના ભક્ષણથી પાપી અને હિંસક બની ચૂક્યો હતો. કોઈ જીવની હિંસા કરવામાં તે ખચકાતો નહીં. (૩૧/૫૪)
૫. સેવા કરે તે મહંત : તે વખતે કેટલાક શીખોએ વિચાર્યું કે આ સંપ્રદાયના મોટેરાને જો જેલમાં નાખીએ તો પારસીઓ તેનું સ્મરણ કરતા બંધ થાય. (૪૩/૭૧)
- જ. સેવા કરે તે મહંત : તે વખતે કેટલાક મુસલમાનોએ વિચાર્યું કે આ સંઘના મોટેરાને જો મારી નાખીએ તો હિંદુઓ તેનું ભજન કરતા બંધ થાય. (૪૩/૭૧)
૬. સંતોને શિખામણ : સ્વામી હંમેશાં પૂજા કર્યા પછી સૌ પાર્ષદોને ઓરડે ઓરડે પ્રણામ કરવા પધારતા. પછી દર્શન કરતા. દર્શન પછી દરેક પાર્ષદને સેવા ચીંધતા, જેથી દર્શનમાં સેવાના વિચાર કોઈને ન આવે. (૩૯/૬૭)
- જ. સંતોને શિખામણ : સ્વામી હંમેશાં પૂજા કર્યા પછી સૌ સંતોને આસને આસને પ્રણામ કરવા પધારતા. પછી કથા કરતા. કથા પછી દરેક સંતને સેવા ચીંધતા, જેથી કથામાં સેવાના વિચાર કોઈને ન આવે. (૩૯/૬૭)

❏ સમાપ્ત ❏